

PARK KULTUROWY "KLASZTORNE STAWY"

Park Kulturowy w Słupsku, znany również jako „Klasztorne Stawy” to miejsce z niesamowitą historią oraz nietuzinkowymi walorami przyrodniczymi.

Znajduje się w północnej części Słupska pomiędzy ulicą Grunwaldzką a nasypem kolejowym z torowiskiem w kierunku Ustki. Teren jest wyraźnie wyodrębniony przestrzennie. Składa się z pięciu ułożonych kaskadowo stawów. Jest to obszar wyjątkowy ze względu na położenie w rynn timerozyjnej, łągowiska ptaków objętych ochroną prawną, godowiska chronionych ptaków, a także pozostałości grądów oraz występujące licznie cenne egzemplarze drzew liściastych - aż 115 z drzew liczy około 100-150 lat, co jest niezwykle zadziwiające. U podstawy najwyższej położonej części rynny znajduje się źródło wody podziemnej zasilające stawy, które zostały wykorzystane w przeszłości do utworzenia tarasowego układu pięciu oddzielonych gołbami stawów rybnych.

W dostępnej literaturze dotyczącej dziejów Słupska i jego rozwoju nie znaleźliśmy jednoznacznych informacji na temat miejsca określanego jako „Klasztorne Stawy”.

Na podstawie nielicznych wzmianek prasowych, publikacji historycznych i kwerendy archiwalnej nie możemy precyzyjnie określić czasu i sposobu powstania tego zespołu kulturowego. Natomiast prace historyków regionalistów dają możliwość dokładnego poznania dziejów kościoła św. Mikołaja, którego powstanie datowane jest na koniec XIII lub początek XIII w. Założyciele kościoła przybyli z Trzebiatowa, prawdopodobnie między rokiem 1281 a 1284, zaś uposażenie żeńskiego klasztoru norbertanek (premonstratesek) stanowiły tytułowe „Klasztorne Stawy”. Analiza zachowanych materiałów kartograficznych pozwala Nam jedynie stwierdzić, że zespół stawów istniał już w XVIII w., jednak w podobnym do dzisiejszego kształcie istnieje dopiero od końca XIX w.

Liczne nadania uczyniły zakon norbertanek słupskich jednym z najbogatszych i największych posiadaczy ziemskich na Pomorzu Sławięsko-Słupskim. Ich gospodarkę zarządzał prepozyt, który pełnił jednocześnie funkcję proboszcza lewobrzeżnej parafii przy kościele św. Maurycego (późniejszy Mariacki). Bazując na dostępnej literaturze i opublikowanych informacjach, można niezaprzeczalnie przyjąć, iż zespół stawów jest pozostałością historyczną części majątku Probsthof (z jęz. niemieckiego *Dwór probostwa*), leżącego przed Bramą Holstenów – przy ulicy Amtstraße - jest to dzisiejsza ulica Kopernika, obejmującego około 1 000 mórg gruntu (zaś główna siedziba znajdowała się w rejonie dawnego szpitala) z obszaru Probstborn, który należał do pańieńskiego klasztoru norbertanek jeszcze przed nadaniem praw miejskich osadzie Słupsk w 1265 r. przez księcia gdańskiego Świętopełka II. Z Probstborn wypływał strumień, zwany Probstbornbach, od którego wzięła swą nazwę ulica Probststrasse (dzisiejsza ulica Niemcewicza).

Wymienione morgi stanowiły uposażenie proboszcza kościoła św. Mikołaja (mówimy tutaj o dzisiejszej siedzibie Miejskiej Biblioteki Publicznej, znajdującej się przy ulicy Grodzkiej). W bliżej nieznanym czasie uposażenie probostwa z nadania miasta Słupska wzrosło do 8 łanów gruntów i tyłu samo łąk, pastwisk i ogrodów.

Dwór probostwa Probsthof potocznie zwany Proboszczówką znajdował się najpierw przy dawnej ulicy Holsztyńskiej (Holstentorstrasse, dzisiejsza ulica Grodzka).

PARK KULTUROWY "KLASZTORNE STAWY"

W późniejszym czasie przy rozwidleniu dróg prowadzących do Ustki i Strzelina wybudowano nową Proboszczówkę (w północnym skraju obecnej ulicy Kopernika).

Z dochodów z gospodarstwa dworskiego zwanego Proboszczówką, poza 5 norbertankami, utrzymywany był przed reformacją (do 1517 r.) duchowny miejski z kościoła Mariackiego, dwaj kościelni i niektórzy nauczyciele miejscy. Jednak to głównie klasztor żeński utrzymywał się z majątku Probsthof, miasto Stupsk zachowało prawo nadzoru nad gospodarstwem dworskim klasztoru. Rozwój reformacji spowodował przejęcie dóbr klasztoru norbertanek przez pierwszego protestanckiego księcia pomorskiego Barnima XI (1501-1572) i ostatecznie w 1569 r., po długim sporze z miastem, włączono je do książeńcych posiadłości. W czasach późniejszych ziemie te weszły w skład pruskich dóbr królewskich.

Na przełomie XVIII i XIX w. na północnym przedmieściu wielkością i formą zabudowy wyróżniał się folwark królewski (należący do urzędu królewskiego) zbudowany na miejscu dawnej Proboszczówki (stad nazwa ulicy prowadzącej do niego – Amtsstrasse, obecna ulica Kopernika). Za folwarkiem królewskim, w kierunku północno-wschodnim znajdowały się budynki miejskiej cegielni. Nasze miasto posiadało kilka cegielni. Źródła podają, że już w XVII w. istniały w Stupsku dwie funkcjonujące cegielnie i przywilej pozwalający bez szczególnej zgody użytkowników gruntu na wykopywanie gliny. Niezbędnym warunkiem było wypełnienie i wyrównanie powstałego wyrobiska. Niekiedy z powstałych dołów tworzone stawy. W latach 30-tych XX w. w sąsiedztwie omawianego zespołu stawów znajdowała się cegielnia, należąca do mieszkającego w niemieckim Stolp przedsiębiorcy Carla Westphala. Był on posiadaczem trzech cegielni, a pod koniec lat 30. już tylko dwóch, z których największa znajdowała się właśnie przy ul. Grunwaldzkiej. W latach 1893-1895 na działce o powierzchni 0,80 ha na końcu ówczesnego północnego przedmieścia Stupska (gdzie mieścił się wcześniej Probsthof) wybudowano w stylu neorenesansowym szpital powiatowy (Krankenhaus) według projektu architekta E. Kocha.

Obszar nazywany Probstborn występuje na zachowanych mapach niemieckich z lat 1889 i 1935. Z Probstborn wypływał strumień, zwany Probstbornbach (dziś bezimienny, jego część widzimy przy garażach przy ulicy Poniatowskiego), od którego swoją nazwę wzięła dawna ulica Probststrasse (obecnie Niemcewicza).

Warto nadmienić w oparciu stary kataster, iż tytułowe stawy umownie nazywane „Klasztorne”, wraz z pozostałymi po drugiej stronie toru jeszcze przed oddaniem linii kolejowej z Gdańska do Stupska, tworzyły całość hydrologiczną. Linia kolejowa rozdzieliła całe – zdaje się naturalne – założenie hydrologiczne. Stawy po „miejskiej” stronie nabrały znaczenia gospodarczego dużo później. Na mapach z końca XIX w. i z początku XX w. widoczne są prace związane z osuszeniem tego terenu, co całkowicie wpłynęło na stosunki hydrologiczne w tej części miasta, a także zmieniło jego przeznaczenie, szczególnie po 1945 r.

Obecnie jest to obszar kultury poprzemysłowej, który w miejscowym planie przewidziany jest pod funkcję terenów publicznej zieleni rekreacyjnej. Całość ze względu na swe pochodzenie, układ i zachowane elementy zarówno form ożywionych jak i nieożywionych oraz możliwą lokalizację kubaturową ma dla Nas – Pomorzan dużą wartość kulturową, krajobrazową oraz przyrodniczą i właśnie jako taki wart jest zachowania, szczególnie dla przyszłych pokoleń.